

Hoge commissaris te Djakarta (Lamping) aan minister van Uniezaken en Overzeese Rijksdelen (Van Maarseveen), 17 okt. 1950

Voor Van Maarseveen persoonlijk, mede voor Stikker en s'Jacob persoonlijk.

Bij mijn U aangekondigde onderhoud met Scheffelaar heb ik mij laten leiden door de overweging dat zijn ontslag op dit ogenblik ons bijzonder ongelegen komt:

1. In verband met mogelijke repercussies op de Ambonezen, die zijn vertrek zouden interpreteren als teken dat de generaal geen vertrouwen meer stelt in Nederlands steun;
2. tegenover de Nederlandse troepen onder zijn commando die zouden zien dat hun chef het bijltje er bij neerlegt;
3. op de publieke opinie in Nederland, die aan zijn ontslaaanvraag consequenties zou verbinden, welke in aanvallen op de Nederlandse Regering zouden kunnen resulteren.

De conclusie van Schürmann en Alons, dat pogingen om de generaal op zijn besluit te doen terugkomen geen effect zouden sorteren, nam ik als uitgangspunt: al spoedig zou mij blijken terecht. Ik vond de generaal in een nerveuse spanning, waarvan met verantwoordelijkheid beklede personen onder tegenwoordige omstandigheden hier zo veelvuldig het slachtoffer blijken te worden. Ik stelde daarom de generaal voor een gesprek tussen twee mannen, die militair voelden en dachten. Ik gaf in dit verband de generaal ampel de gelegenheid zich te uiten, waarna hij bevestigde de juistheid van mijn conclusie van zijn uiteenzetting, dat het hier voor hem een gewetenskwestie betrof en wel

1. omdat hij niet meer overtuigd was dat de Nederlandse Regering kon waarborgen dat zij op een gegeven ogenblik de Ambonezen in de kampen - over de Ambonezen in Ambon sprak hij mij maar niet - niet in de steek zou laten;
2. omdat hij niet kon vechten voor een zaak waarin hij geen vertrouwen meer had;
3. omdat hij in dit verband het gevoel had de Ambonezen te hebben bedrogen wanneer hij hun had aangeraden wapens in te leveren waarna zij veilig naar Ambon zouden worden teruggebracht en dat van hem niet kon worden verwacht dat hij onder deze omstandigheden zijn commando nog langer zou dragen. Hetzelfde gold voor Kolonel Paulissen.

De druppel, die kennelijk voor de generaal de beker had doen overlopen, was de mededeling dat, wanneer de UNCI geen blijven van de H-brigade zou bereiken, het Kabinet zich nader zou beraden. Afgezien dat de generaal tegenover het toekomstige resultaat van dit overleg volkomen sceptisch stond, kon hij hiermede bij de Ambonezen onmogelijk aankomen. Dat uitgesloten te achten was de generaal van zijn besluit terug te brengen, stond vast. Dit spreekt eigenlijk ook van zelf voor een man als Scheffelaar. De enige mogelijkheid zou zijn een kort uitstel te krijgen door een novum te trachten te construeren. 'Als de Regering mij maar enige zekerheid kon geven welke politiek zij tegenover de Ambonezen zal volgen', liet de generaal zich ontvallen. Ik wees er de generaal op dat, afgezien van zijn tegenover de regering onbillijk uitgangspunt, zo juist een nieuwe Minister van Oorlog was opgetreden, waarbij de waardering van de generaal voor Mr. s'Jacob tot uiting kwam. Ik stelde de generaal toen voor dat ik enkele nadere richtlijnen zou vragen aan de Regering. Ik bood hem aan hem in hoofdlijnen te zullen mededelen welke vragen ik zou stellen en vroeg hem zijn ontslaaanvraag zo lang aan te houden. De generaal ging daarmede accoord: ik weet zeker dat ik niet meer bij hem had kunnen bereiken. Misschien is deze affaire een gelegenheid om de Ambonkwestie nog eens onder de loupe te nemen, waarbij ik vertrouw dat de openhartigheid mijnerzijds ter wille van de op het spel staande belangen zal worden begrepen.

De eerste vraag is: Hoe staan wij nu precies tegenover de Indonesische Regering? Zoals uit mijn rapportage blijkt heb ik mij zelf binnen een scherp kader gehouden, te weten: Nederland bemoeit zich niet met de binnenlandse aangelegenheden van Indonesië, maar interesseert zich voor de Ambonkwestie uitsluitend in verband met zijn contractuele verantwoordelijkheid voor

demobilisatie der Ambonezen en de repatriëring van de KL op welke basis alle Indonesische Ministers gaarne bereid bleken tot openhartige gedachtenwisseling. De scherpe reactie op de boodschap Drees is - het is mij gebleken - vooral hieraan toe te schrijven dat deze begrenzing volgens de Indonesiërs niet scherp genoeg gesteld is. Nu merk ik dat langzamerhand in mij gezonden telegrammen een nieuw element naar voren komt en wel 'het beëindigen en voorkomen van een bloedbad'. Hoezeer ik deze preoccupatie deel geloof ik toch dat bij het innemen van deze houding onze bemoeienissen op een ander vlak komen te liggen. Nederland heeft internationaal juridisch met de Ambonactie niet meer bemoeienis dan Argentinië of welk ander land ook. Ja, als Uniepartner zou Indonesië van ons bijzondere voorzichtigheid kunnen verwachten, zoals Engeland zich bv. volkomen afzijdig hield van de bloedbaden onder de Sikhs en Mohammedanen in India in 1947. Het is niet aan mij om directieven te geven voor het te volgen regeringsbeleid terzake, maar wel acht ik mij verplicht te wijzen op de mogelijke ernstige repercussies in de verhouding tussen beide landen wanneer de Indonesische Regering niet zonder recht Nederlandse ingerentie in binnenlandse aangelegenheden kan verwijten. Het wil mij voorkomen dat onze positie ook internationaal meer aanvechtbaar zal zijn. Misschien is deze overweging aanleiding mij de lijn aan te geven welke de Regering terzake wil volgen en die dan ook door mij zal moeten worden overgenomen, zij het ook met de kans van verspeling van de goodwill welke ik aan het opbouwen ben. Men zou mijn plotselinge 'omzwaai' moeilijk begrijpen.

Een ander aspect dat mij niet geheel klaar is, is of wij nog vasthouden aan het zg. externe zelfbeschikkingsrecht van Ambon, waarbij eveneens moet worden gedacht aan de internationale consequenties. Ik meen, dat de Nederlandse Regering dit punt reeds voorgoed heeft laten vallen, doch moge wellicht ten overvloede opmerken, dat het verlenen van steun aan de Ambonezen om deel van Nederland te blijven uitmaken felle reacties zou wekken. Het favoriseren van de gedachte dat Ambon een soevereine staat zou worden, zal als bedreiging van de wereldvrede kunnen worden beschouwd, daar het zou neerkomen op het ontstaan van een niet-levensvatbare staat. Raken deze punten nauwelijks het besluit van Scheffelaar en Paulissen om ontslag te nemen, dit is in hoge mate het geval met een ander vraagstuk dat mij de laatste dagen in toenemende mate preoccupieert en wel de vraag of wij al dan niet de Ambonezen in de kampen tot het uiterste zullen steunen. Op het ogenblik komen wij onze toezeggingen tegenover althans deze groep van Ambonezen ten volle na, wat niet wegneemt dat hierdoor de vreemde figuur is ontstaan dat wij militair gesproken in feite de RI in haar Ambonactie steunen doordat wij de Ambonezen in de kampen hun wapenen hebben afgenomen, waardoor de RI geen vrees behoeft te hebben voor of militaire maatregelen behoeft te nemen tegen een Ambonactie buiten Ambon. In Uw 327 stelt U echter dat ter beschikkingstelling van een contingent KL ter verzekering van de geregelde afvloeiing van Ambonezen binnen Indonesië niet dan op uitdrukkelijk verzoek van de UNCI en in overleg met de RI kan geschieden. Dat de UNCI voor het aanhouden van een KL-contingent geporteerd is, weten wij reeds, maar gesteld dat de RI zich daartegen zou verzetten, wat moet de Nederlandse Regering dan? Het is de onzekerheid omtrent het antwoord op deze vraag die Scheffelaar benauwt. Het kan zijn dat het zo ver nooit zal komen en wel hetzij omdat de RI met aanblijven van het contingent KL accoord gaat, hetzij dat de verovering van Ambon alsnog zo spoedig zal zijn voltooid dat de Ambonezen naar huis kunnen nog avant laatste 5000 man KL vertrokken zijn. Het kan ook zijn dat geen van deze beide voorwaarden vervuld worden en het lijkt mij gewenst dat voor dat geval nu reeds de gedragslijn uitgestippeld wordt. Niet alleen voor de generaals maar ook voor mij zou het een grote steun zijn als wij wisten welk beleid wij van de Nederlandse Regering kunnen verwachten.